Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
YVES'A BOTA
przedstawiona w dniu 16 kwietnia 2015 r.[1]

Sprawa C-184/14

A
przeciwko
B
[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

złożony przez Corte suprema di cassazione (Włochy)]

Dobro dziecka — Karta praw podstawowych Unii Europejskiej — Artykuł 24 ust. 2 — Rozporządzenie (WE) nr 4/2009 — Jurysdykcja w sprawach dotyczących zobowiązań alimentacyjnych — Żądanie dotyczące zobowiązań alimentacyjnych względem dzieci podniesione w ramach postępowania w sprawie o separację, jako związane z tym postępowaniem, w państwie członkowskim innym niż państwo zwykłego pobytu dzieci — Rozporządzenie (WE) nr 2201/2003 — Jurysdykcja w sprawach małżeńskich oraz w sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej

1. Trybunał został po raz pierwszy wezwany do dokonania wykładni art. 3 lit. c) i d) rozporządzenia Rady (WE) nr 4/2009 z dnia 18 grudnia 2008 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń oraz współpracy w zakresie zobowiązań alimentacyjnych[2].

2. Przepis ten przewiduje, że do rozpoznania spraw dotyczących zobowiązań alimentacyjnych w państwach członkowskich jurysdykcję ma sąd, który zgodnie z prawem sądu ma jurysdykcję do prowadzenia postępowania dotyczącego statusu osoby, w przypadku gdy sprawa dotycząca zobowiązań alimentacyjnych jest związana z tym postępowaniem lub sąd, który zgodnie z prawem sądu jest właściwy do prowadzenia postępowania dotyczącego odpowiedzialności rodzicielskiej, w przypadku gdy sprawa dotycząca zobowiązań alimentacyjnych jest związana z tym postępowaniem.

3. W przedłożonej tutaj sprawie Corte suprema di cassazione (sąd kasacyjny, Włochy) zwraca się do Trybunału o udzielenie odpowiedzi na pytanie o to, czy żądanie dotyczące zobowiązań alimentacyjnych względem małoletnich dzieci podniesione w ramach postępowania w sprawie separacji może być uważane za związane zarówno z postępowaniem dotyczącym statusu osoby, jak i z postępowaniem dotyczącym odpowiedzialności rodzicielskiej. Taka możliwość skutkowałaby ustanowieniem jurysdykcji dwóch różnych sądów państw członkowskich, mianowicie sądu włoskiego rozpoznającego sprawę separacji małżonków i sądu angielskiego posiadającego jurysdykcję do rozpoznania kwestii odpowiedzialności rodzicielskiej.

4. W niniejszej opinii przedstawiam powody, dla których jestem zdania, iż art. 3 rozporządzenia nr 4/2009 należy interpretować w taki sposób, że jeżeli toczy się postępowanie główne w sprawie o separację małżonków i w ramach tego postępowania w sprawie o separację zostaje podniesione żądanie dotyczące zobowiązań alimentacyjnych względem małoletnich dzieci, sąd, przed którym toczy

1 — Język oryginału: francuski.

2 — Dz.U. 2009, L 7, s. 1; sprostowanie Dz.U. 2011, L 131, s. 26.

się to postępowanie, posiada co do zasady jurysdykcję do rozpoznania tego żądania dotyczącego zobowiązań alimentacyjnych. Ta zasada ustalania jurysdykcji powinna jednak ustąpić miejsca wymogowi dobra dziecka. Uwzględnienie dobra dziecka nakazuje w tym przypadku, aby właściwość miejscowa była ustalana w oparciu o kryterium bliskości.

I – **Ramy prawne**

A – *Karta*

5. Zgodnie z art. 24 ust. 2 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej [3] „[w]e wszystkich działaniach dotyczących dzieci, zarówno podejmowanych przez władze publiczne, jak i instytucje prywatne, należy przede wszystkim uwzględnić najlepszy interes dziecka”.

B – *Rozporządzenie nr 4/2009*

6. Kwestia zobowiązań alimentacyjnych nie jest nowością w Unii Europejskiej, ponieważ już z końcem lat 50. istniały konwencje obowiązujące między państwami założycielskimi Unii [4]. Strony negocjujące Konwencję z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych [5] zamierzały następnie uczynić ją kontynuacją tych konwencji [6]. Artykuł 5 pkt 2 konwencji brukselskiej przewidywał, że osoba, która ma miejsca zamieszkania na terytorium jednego z umawiających się państw, może być pozwana w innym umawiającym się państwie w sprawach alimentacyjnych przed sąd miejsca, gdzie uprawniony do alimentów ma miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu, albo w wypadku, gdy sprawa alimentacyjna jest rozpatrywana łącznie ze sprawą dotyczącą statusu osoby – przed sąd, który ma jurysdykcję do rozpoznania tej sprawy, według własnego prawa, chyba że jurysdykcja ta opiera się jedynie na obywatelstwie jednej ze stron.

7. Zasada ta została następnie przejęta w rozporządzeniu Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych [7].

8. W celu utrzymania i dalszego rozwoju obszaru wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości Unia została wyposażona w instrumenty między innymi w zakresie współpracy sądowej w sprawach cywilnych mających transgraniczne znaczenie. W związku z tym przyjęła ona rozporządzenie nr 4/2009 zmierzające do ułatwienia uzyskania w innym państwie członkowskim orzeczenia dotyczącego wierzytelności alimentacyjnych bez dokonywania żadnych dodatkowych formalności [8].

9. Motyw 44 tego rozporządzenia wskazuje, że ma ono zastąpić rozporządzenie nr 44/2001 w sprawach zobowiązań alimentacyjnych. Rozporządzenie nr 4/2009 stanowi zatem lex specialis w odniesieniu do rozporządzenia nr 44/2001.

3 — Zwana dalej „kartą”.

4 — Konwencja nowojorska o dochodzeniu roszczeń alimentacyjnych za granicą sporządzona 20 czerwca 1956 r. oraz Konwencja haska z dnia 15 kwietnia 1958 r. o uznawaniu i wykonywaniu orzeczeń w przedmiocie obowiązków alimentacyjnych w stosunku do dzieci.

5 — Dz.U. 1972, L 299, s. 32. Konwencja w brzmieniu zmienionym kolejnymi konwencjami dotyczącymi przystępowania nowych państw członkowskich do tej konwencji (zwana dalej „konwencją brukselską”).

6 — Zobacz pkt 24 i 25 sprawozdania Jenarda w sprawie konwencji z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 1979, C 59, s. 1).

7 — Dz.U. 2001, L 12, s. 1 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 19, t. 4, s. 42. Zobacz art. 5 pkt 2 rozporządzenia nr 44/2001.

8 — Zobacz motyw 9 tego rozporządzenia.

10. Rozporządzenie nr 4/2009 znajduje zastosowanie zgodnie ze swoim art. 1 ust. 1 „do zobowiązań alimentacyjnych wynikających ze stosunku rodzinnego, pokrewieństwa, małżeństwa lub powinowactwa”, zaś w jego motywie 11 doprecyzowano, że pojęcie „zobowiązania alimentacyjnego” powinno być interpretowane w sposób niezależny.

11. W tym celu rozporządzenie to ustanawia system wspólnych zasad, w szczególności w zakresie konfliktów jurysdykcyjnych, przewidując zasady ustalania jurysdykcji ogólnej w sprawach zobowiązań alimentacyjnych.

12. Artykuł 3 tego rozporządzenia stanowi, co następuje:

„Sądami, które mają jurysdykcję do rozpoznania spraw dotyczących zobowiązań alimentacyjnych w państwach członkowskich, są:

a) sąd zwykłego miejsca pobytu pozwanego; lub

b) sąd zwykłego miejsca pobytu wierzyciela; lub

c) sąd, który zgodnie z prawem sądu ma jurysdykcję do prowadzenia postępowania dotyczącego statusu osoby, w przypadku gdy sprawa dotycząca zobowiązań alimentacyjnych jest związana z tym postępowaniem, chyba że jurysdykcja ta wynika tylko z obywatelstwa jednej ze stron; lub

d) sąd, który zgodnie z prawem sądu jest właściwy do prowadzenia postępowania dotyczącego odpowiedzialności rodzicielskiej, w przypadku gdy sprawa dotycząca zobowiązań alimentacyjnych jest związana z tym postępowaniem, chyba że jurysdykcja ta wynika tylko z obywatelstwa jednej ze stron”.

13. Należy wreszcie wskazać, że Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, które nie uczestniczyło w przyjmowaniu rozporządzenia nr 4/2009, przyjęło jednak następnie jego stosowanie [9].

C – *Rozporządzenie (WE) nr 2201/2003*

14. Rozporządzenie (WE) nr 2201/2003 [10] ma na celu ujednolicenie w obrębie przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości zasad regulujących jurysdykcję międzynarodową sądów w sprawach rozwodowych, separacji lub unieważnienia małżeństwa, a także w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej.

15. Zgodnie z art. 1 ust. 3 lit. e) rozporządzenia nr 2201/2003 nie ma ono zastosowania do obowiązków alimentacyjnych.

16. Artykuł 3 ust. 1 lit. b) tego rozporządzenia wskazuje, że w sprawach orzeczeń dotyczących rozwodu, separacji lub unieważnienia małżeństwa jurysdykcję mają sądy państwa członkowskiego, którego obywatelstwo posiadają oboje małżonkowie lub, w przypadku Zjednoczonego Królestwa i Irlandii, w którym mają swój wspólny „domicile”.

9 — Zobacz w tym względzie **decyzja Komisji 2009/451/WE z dnia 8 czerwca 2009 r. dotyczącą zamiaru przyjęcia przez Zjednoczone Królestwo rozporządzenia nr 4/2009** (Dz.U. L 149, s. 73).

10 — **Rozporządzenie Rady z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczące jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylające rozporządzenie (WE) nr 1347/2000** (Dz.U. L 338, s. 1 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 19, t. 6, s. 243).

17. Motyw 12 tego rozporządzenia stanowi:

„Podstawy jurysdykcji w sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej ustanowione w [tym] rozporządzeniu ukształtowane są zgodnie z zasadą dobra dziecka, w szczególności według kryterium bliskości. Oznacza to, że jurysdykcja powinna należeć w pierwszej kolejności do sądów państw członkowskich zwykłego pobytu dziecka, z wyjątkiem niektórych przypadków zmiany miejsca pobytu dziecka lub w następstwie porozumienia zawartego między podmiotami odpowiedzialności rodzicielskiej".

18. Otóż zgodnie z art. 8 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003 „[w] sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej jurysdykcję mają sądy państwa członkowskiego, w którym w chwili wniesienia pozwu lub wniosku dziecko ma zwykły pobyt".

II – **Okoliczności faktyczne sporu w postępowaniu głównym i pytanie prejudycjalne**

19. A i B, posiadający obydwoje obywatelstwo włoskie, są małżeństwem i mają dwoje małoletnich dzieci, również posiadających obywatelstwo włoskie. Czterej członkowie tej rodziny mają zwykły pobyt w Londynie (Zjednoczone Królestwo), przy czym dzieci mieszkają ze swoją matką.

20. Pismem z dnia 28 lutego 2012 r. A wniósł pozew do Tribunale di Milano (Włochy) o orzeczenie separacji względem jego współmałżonki z orzeczeniem winy po jej stronie oraz o ustanowienie pieczy naprzemiennej nad dziećmi z ustanowieniem miejsca zamieszkania przy matce. A zaproponował ponadto miesięczne świadczenia alimentacyjne w wysokości 4 000 EUR na utrzymanie dzieci.

21. B wniosła do tego samego sądu powództwo wzajemne zmierzające do orzeczenia separacji względem jej współmałżonka z orzeczeniem winy wyłącznie po stronie A, powierzenie jej pieczy nad dziećmi oraz ustanowienia miesięcznych świadczeń alimentacyjnych na jej rzecz w wysokości 18 700 EUR. B podniosła ponadto brak jurysdykcji sądu włoskiego w odniesieniu do pieczy nad dziećmi, ustanowienia miejsca zamieszkania, utrzymywania kontaktów oraz świadczeń alimentacyjnych na ich rzecz. Jest ona w istocie zdania, że z uwagi na fakt, iż współmałżonkowie zamieszkiwali zawsze w Londynie, będącym miejscem urodzenia i zamieszkania dzieci, jurysdykcję do rozpoznania tych kwestii posiada na podstawie rozporządzenia nr 2201/2003 sąd angielski.

22. Postanowieniem z dnia 16 listopada 2012 r. Tribunale di Milano uznał, że sąd włoski posiada rzeczywiście jurysdykcję w odniesieniu do żądania orzeczenia separacji zgodnie z art. 3 rozporządzenia nr 2201/2003. Uznał on jednak zgodnie z art. 8 ust. 1 tego rozporządzenia jurysdykcję sądu angielskiego w zakresie żądania dotyczącego odpowiedzialności rodzicielskiej względem dwojga małoletnich dzieci, gdyż dzieci zwykle zamieszkują w Londynie.

23. W odniesieniu do szczegółowej kwestii żądań dotyczących zobowiązań alimentacyjnych względem współmałżonków oraz dzieci, Tribunale di Milano odwołał się do rozporządzenia nr 4/2009, a w szczególności do art. 3 tego rozporządzenia. Uznał on zatem własną jurysdykcję do rozpoznania żądania dotyczącego zobowiązań alimentacyjnych złożonego przez B na jej korzyść, ponieważ jest ono związane z postępowaniem dotyczącym statusu osoby. Uznał on natomiast, że nie posiada jurysdykcji do orzeczenia o żądaniu dotyczącym zobowiązań alimentacyjnych na rzecz małoletnich dzieci, gdyż jest ono związane z postępowaniem, które nie dotyczy statusu osoby, lecz odpowiedzialności rodzicielskiej, w zakresie którego jurysdykcja przysługuje sądowi angielskiemu.

24. Z uwagi na stwierdzenie braku jurysdykcji sądu włoskiego A wniósł do Corte suprema di cassazione odwołanie oparte na jedynym zarzucie, mianowicie, że jurysdykcja sądu włoskiego dotycząca kwestii związanych ze zobowiązaniami alimentacyjnymi na rzecz małoletnich dzieci może być także uważana za związaną z postępowaniem w sprawie o separację zgodnie z art. 3 lit. c) rozporządzenia nr 4/2009.

25. W tych okolicznościach Corte suprema di cassazione, powziąwszy wątpliwość w przedmiocie wykładni, jaką należy nadać temu rozporządzeniu, postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy żądanie dotyczące zobowiązań alimentacyjnych względem dzieci podniesione w ramach postępowania w sprawie separacji małżonków, jako związane z tym postępowaniem, może być rozpatrzone zarówno przez sąd prowadzący postępowanie w sprawie separacji, jak i sąd, przed którym zawisłe jest postępowanie dotyczące odpowiedzialności rodzicielskiej, na podstawie kryterium zapobiegania [kolizji jurysdykcji], czy też powinno być bezwzględnie rozstrzygnięte przez ten ostatni sąd w zakresie, w jakim dwa odrębne kryteria wskazane w przywołanym wielokrotnie art. 3 lit. c) i d) mają alternatywny charakter (w tym znaczeniu, że jedno wyklucza bezwzględnie drugie)?”.

III – **Moja ocena**

26. W swoim pytaniu sąd odsyłający zwraca się zasadniczo do Trybunału o ustalenie, czy art. 3 lit. c) i d) rozporządzenia nr 4/2009 należy interpretować w taki sposób, że jurysdykcję do rozpoznania żądania dotyczącego zobowiązań alimentacyjnych względem małoletnich dzieci, podniesionego w ramach postępowania o separację małżonków, może posiadać zarówno sąd mający jurysdykcję do rozpoznania powództwa dotyczącego statusu osoby, jak i sąd posiadający jurysdykcję do rozpoznania powództwa dotyczącego odpowiedzialności rodzicielskiej.

27. W rzeczywistości odpowiedź na to pytanie wymaga rozstrzygnięcia następujących kwestii. Przede wszystkim, skoro małżonkowie mają dzieci, czy kwestia ustalenia i podziału zobowiązań alimentacyjnych na ich rzecz jest niemożliwa do odłączenia od postępowania w sprawie o separację ich rodziców? Następnie, jakie konsekwencje należy z tego wyciągnąć w odniesieniu do jurysdykcji sądów, do których wniesiono takie powództwo w sprawie o separację?

28. Uwzględnienie pojęcia dobra dziecka wydaje się dyktować charakter odpowiedzi, jakiej należy udzielić sądowi odsyłającemu. To właśnie w związku z tą podstawową zasadą zdecydowałem się na przeformułowanie tego pytania w sposób czyniący dziecko centralnym punktem tej problematyki.

29. Bezsporne jest bowiem, zarówno w świetle aktów prawnych, jak i orzecznictwa Trybunału, że pojęcie to jest dominujące w prawie rodzinnym, ponieważ spór w postępowaniu głównym ma wpływ na sytuację dziecka.

30. Pragnę przypomnieć przy tej okazji, że art. 24 ust. 2 karty przewiduje, iż „[w]e wszystkich działaniach dotyczących dzieci, zarówno podejmowanych przez władze publiczne, jak i instytucje prywatne, należy przede wszystkim uwzględnić najlepszy interes dziecka”. Bezsporne jest, że karta znajduje zastosowanie do niniejszej sprawy.

31. Trybunał miał przy tym wielokrotnie okazję przypominać wielką wagę tej zasady.

32. W swoim wyroku Rinau [11] wskazał on bowiem, że rozporządzeniu nr 2201/2003 przyświeca idea, iż pierwszeństwo powinien mieć najlepszy interes dziecka [12]. Orzekł on niedawno, że konieczne jest zapewnienie ochrony najlepszego interesu dziecka, kiedy ustala się jego zwykłe miejsce zamieszkania [13].

11 — C-195/08 PPU, EU:C:2008:406.

12 — Punkt 51.

13 — Zobacz wyrok C, C-376/14 PPU, EU:C:2014:2268, pkt 56. Zobacz także w przedmiocie uwzględnienia dobra dziecka przy dokonywaniu przez Trybunał wykładni rozporządzenia nr 2201/2003 wyroki: A, C-523/07, EU:C:2009:225; Detiček, C-403/09 PPU, EU:C:2009:810; Purrucker, C-256/09, EU:C:2010:437; Mercredi, C-497/10 PPU, EU:C:2010:829.

33. Należy także zauważyć, że Trybunał dokłada szczególnych starań o to, aby dokonywana przez niego wykładnia przepisów rozporządzenia nr 2201/2003 była zgodna z art. 24 karty, mianowicie z dobrem dziecka. W swoim wyroku Aguirre Zarraga [14] Trybunał orzekł bowiem, że „ponieważ rozporządzenie [to] nie może być sprzeczne z kartą, art. 42 tego rozporządzenia, w tym przepisy ustanawiające prawo dziecka do bycia wysłuchanym, należy interpretować *w świetle art. 24 karty*" [15].

34. Trybunał posuwa się nawet dalej w swoim wyroku McB. [16], ponieważ bada, czy art. 24 karty stoi na przeszkodzie dokonanej przez niego interpretacji rozporządzenia nr 2201/2003 [17]. W wyroku tym Trybunał wskazał, że z motywu 33 tego rozporządzenia wynika, iż uznaje ono prawa podstawowe i jest zgodne z zasadami przyjętymi w karcie, zmierzając w szczególności do zapewnienia przestrzegania podstawowych praw dziecka określonych w jej art. 24. Przepisy tego rozporządzenia nie mogą więc być interpretowane w sposób naruszający […] prawo podstawowe [dziecka do utrzymywania stałego, osobistego związku i bezpośredniego kontaktu z obojgiem rodziców], którego przestrzeganie niezaprzeczalnie łączy się z najlepszym interesem dziecka [18]. Wywnioskował z tego, że w tych okolicznościach należy ustalić, czy art. 24 karty, której przestrzeganie Trybunał zapewnia, stoi na przeszkodzie wykładni rozporządzenia nr 2201/2003 przedstawionej w pkt 44 tego wyroku [19].

35. Z tych wywodów należy wyciągnąć jednoznaczny wniosek. Przy stosowaniu i interpretacji aktów prawa Unii dobro dziecka powinnno być czynnikiem przewodnim. W tym względzie słowa Komisji Praw Dziecka przy Wysokim Komisarzu Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka (UNHCHR) brzmią szczególnie dobitnie. W istocie przypomina ona, że „[najlepszy interes dziecka] jest standardem, celem, myślą przewodnią, pojęciem, drogowskazem, które powinno objaśniać, wypełniać i ożywiać wszystkie normy, polityki i wewnętrzne decyzje, a także budżety dotyczące dzieci" [20].

36. Orzecznictwo wydane w przedmiocie rozporządzenia nr 2201/2003 znajduje oczywiście odpowiednio zastosowanie do rozporządzenia nr 4/2009. Niezrozumiała byłaby sytuacja, w której intensywność tej zasady, figurującej pomiędzy prawami podstawowymi dziecka, mogłaby się różnić w zależności od rozważanej dziedziny prawa rodzinnego, ponieważ bez względu na dziedzinę sprawa zawsze dotyczy dziecka bezpośrednio.

37. Zważywszy na te uwagi, jestem zdania, że mogę w następujący sposób uściślić odpowiedź na pierwszą kwestię postawioną przy przeformułowaniu pytania zadanego przez Corte suprema di cassazione.

38. To właśnie w tym miejscu należy zająć się wykładnią art. 3 lit. c) rozporządzenia nr 4/2009.

39. Zdaniem Komisji łącznik przewidziany w art. 3 lit. d) tego rozporządzenia może się odnosić jedynie do zobowiązań alimentacyjnych względem małoletnich dzieci, które są wyraźnie związane z odpowiedzialnością rodzicielską, podczas gdy łącznik przewidziany w art. 3 lit. c) tego rozporządzenia odnosiłby się wyłącznie do zobowiązań alimentacyjnych pomiędzy małżonkami, ale nie do zobowiązań alimentacyjnych względem małoletnich dzieci.

40. Nie podzielam tego poglądu z następujących powodów.

14 — Wyrok C-491/10 PPU, EU:C:2010:828.

15 — Punkt 60 wyroku i przytoczone tam orzecznictwo. Wyróżnienie moje.

16 — Wyrok C-400/10 PPU, EU:C:2010:582.

17 — Zobacz w tym względzie A. Devers, Les praticiens et le droit international privé européen de la famille, *Revue Europe*, nº 11, novembre 2013, étude 9, pkt 22 i nast.

18 — Punkt 60.

19 — Punkt 61.

20 — Zobacz Article 3: Intérêt supérieur de l'enfant, *Revue Droit de la famille*, nº 11, novembre 2006, dossier 16, dotyczący art. 3 Konwencji o prawach dziecka zawartej w Nowym Jorku dnia 20 listopada 1989 r. i ratyfikowanej przez wszystkie państwa członkowskie. Artykuł 3 ust. 1 przewiduje, że „[w]e wszystkich działaniach dotyczących dzieci, podejmowanych przez publiczne lub prywatne instytucje opieki społecznej, sądy, władze administracyjne lub ciała ustawodawcze sprawą nadrzędną będzie najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka".

41. Konstrukcja art. 3 rozporządzenia nr 4/2009 nie wydaje mi się pozbawiona znaczenia. Artykuł 3 lit. a) i b) tego rozporządzenia przewiduje dwie podstawy jurysdykcji regulujące sytuacje, w których żądanie dotyczące zobowiązań alimentacyjnych jest postępowaniem głównym. W takim przypadku łącznikiem uzasadniającym jurysdykcję jest zwykłe miejsce pobytu albo pozwanego, albo wierzyciela.

42. Dwie inne podstawy jurysdykcji przewidziane w art. 3 lit. c) i d) rzeczonego rozporządzenia regulują natomiast sytuacje, w których żądanie dotyczące zobowiązań alimentacyjnych jest związane odpowiednio albo z postępowaniem dotyczącym statusu osoby, albo z postępowaniem dotyczącym odpowiedzialności rodzicielskiej.

43. Jasne jest, że sytuacja osoby stanu wolnego, małżonka, osoby pozostającej w separacji prawnej albo rozwiedzionej dotyczy statusu osoby i wywołuje skutki wobec osób trzecich.

44. Jasne jest również, że w przypadku ustania związku małżeńskiego lub wspólnego pożycia pociągającego za sobą separację małżonków i rozpad gospodarstwa domowego kwestia ustalenia alimentów względem dzieci z tego związku i podziału tego obowiązku powstaje nie tylko w sposób automatyczny jako logiczna konsekwencja, ale także, a nawet przede wszystkich, koniecznie jako kwestia czysto prawna. Należy przyznać na podstawie dowodów, inaczej zaprzeczałoby się codziennej rzeczywistości postępowań tego typu, że jedno, ustalenie alimentów na dzieci i podział tego obowiązku, jest automatyczną i naturalną konsekwencją drugiego, mianowicie postępowania w sprawie o separację Akcesoryjny charakter, w prawniczym rozumieniu tego pojęcia, jaki wiąże pierwsze z drugim, wydaje mi się zatem bezspornie ustalony.

45. Jakie konsekwencje należy wyciągnąć z tego pierwszego wniosku? To jest druga kwestia wynikająca z przeformułowanego pytania, którą należy obecnie przeanalizować.

46. Uwzględnienie dobra dziecka dochodzi tutaj do głosu jako zasada przewodnia.

47. Jestem w istocie zdania, że każde rozwiązanie polegające na rozdzieleniu z jednej strony postępowania w sprawie o separację wszczętego przed sądem jednego państwa członkowskiego, od z drugiej strony postępowania dotyczącego alimentów na dzieci, podlegającego jurysdykcji sądu innego państwa członkowskiego, jest całkowicie sprzeczne z dobrem dziecka.

48. Aby się o tym przekonać, wystarczy chociażby rozważyć, że z prawniczej logiki tego systemu wynikałoby, iż sąd posiadający jurysdykcję do rozpoznania kwestii alimentów powinien zaczekać, aż zostanie wydane wcześniejsze, ostateczne orzeczenie w przedmiocie ustania wspólnego pożycia (separacji prawnej lub rozwodu). Rezultatem tego byłby nieunikniony okres opóźnienia, podczas którego los dzieci byłby nieokreślony.

49. Nawet gdyby sąd, do którego wniesiono sprawę dotyczącą związku małżeńskiego, zastosował w tym względzie środki tymczasowe, to i tak przerwanie ciągłości pomiędzy różnymi etapami postępowania wywołałoby niemożliwe do zaakceptowania opóźnienie w odniesieniu do wyżej wymienionych zasad, ponieważ zastosowanie środków na czas nieokreślony nastąpiłoby z naruszeniem zasady dobra dziecka.

50. Pragnę dodać, być może ponad to, co niezbędne, że ta niewątpliwie niekorzystna sytuacja nie dotyczyłaby dzieci, których rodzice zamieszkiwaliby w państwie członkowskim swojego obywatelstwa. Innymi słowy, wykonywanie swobody przepływu i osiedlenia się przez rodziców byłoby przyczyną niekorzystnej sytuacji, w jakiej nie znalazłyby się dzieci, których rodzice, rozwodzący się lub przeprowadzający separację prawną nie opuścili państwa członkowskiego swojego pochodzenia.

51. Konieczne jest zatem połączenie jurysdykcji tego samego sądu do prowadzenia zarówno oryginalnego postępowania głównego w sprawie o separację, jak i związanych z nim istotnych dla dziecka postępowań ubocznych. Należy więc ustalić, który sąd posiada jurysdykcję i w tej kwestii również myślą przewodnią w rozważaniach powinno być pojęcie dobra dziecka. Nasuwającą się i najprostszą myślą byłoby połączenie wszystkich kwestii z jurysdykcją sądu właściwego do prowadzenia postępowania w sprawie o separację rodziców.

52. Idea ta jednak pod swoją prostotą skrywa prawdziwą trudność. Odsyła ona w istocie do art. 3 ust. 1 lit. b) rozporządzenia nr 2201/2003, który dopuszcza możliwość wystąpienia przez rodziców do sądu, który posiada jurysdykcję wyłącznie z uwagi na ich wspólne obywatelstwo, co uczynili oni w niniejszej sprawie. Tymczasem rozporządzenie nr 4/2009 w swoim art. 3 lit. c) i d) wyłącza wyraźnie taką jurysdykcję, zarówno w odniesieniu do żądania dotyczącego zobowiązań alimentacyjnych związanego z postępowaniem dotyczącym statusu osoby, jak i w odniesieniu do takiego żądania związanego z postępowaniem dotyczącym odpowiedzialności rodzicielskiej.

53. Takie ustalenie wydaje się zatem stawiać obydwa te rozporządzenia w czołowej sprzeczności ze sobą, narzucając rozwiązanie polegające na rozdzieleniu tych postępowań, które określiłem powyżej jako niewyobrażalne.

54. W rzeczywistości sprzeczność jest jedynie pozorna. W istocie rozporządzenie nr 2201/2003 nie może wymknąć się spod nadrzędnego skutku uwzględniania dobra dziecka. Wystarczy przy tym przypomnieć w tym względzie orzecznictwo Trybunału przytoczone w pkt 32–34 niniejszej opinii.

55. Dochodzi do tego samo brzmienie motywu 12 tego rozporządzenia, który, pragnę przypomnieć, stanowi, że „[p]odstawy jurysdykcji w sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej ustanowione w [tym] rozporządzeniu ukształtowane są zgodnie z zasadą dobra dziecka, w szczególności według kryterium bliskości. Oznacza to, że jurysdykcja powinna należeć w pierwszej kolejności do sądów państw członkowskich zwykłego pobytu dziecka, z wyjątkiem niektórych przypadków zmiany miejsca pobytu dziecka lub w następstwie porozumienia zawartego między podmiotami odpowiedzialności rodzicielskiej”.

56. To właśnie to kryterium bliskości należy wziąć pod uwagę.

57. To ono pozwala na pogodzenie ze sobą rozporządzeń nr 2201/2003 i nr 4/2009 w tej dziedzinie.

58. Kryterium bliskości, ze względu na jego ścisły związek z dobrem dziecka, narzuca dokonanie wyboru sądu miejsca zamieszkania dzieci, jako posiadającego jurysdykcję w odniesieniu do wszystkich tych spraw. To tłumaczy, że w ramach rozporządzenia nr 4/2009 jest wyłączona jurysdykcja oparta jedynie na obywatelstwie rodziców bez względu na to, czy chodzi o alimenty, czy o odpowiedzialność rodzicielską, ponieważ w tym przypadku kryterium bliskości zostałoby oczywiście wykluczone, a wraz z nim dobro dziecka.

59. Ponadto z uwagi na te same zasady, spośród podstaw jurysdykcji wymienionych w art. 3 rozporządzenia nr 2201/2003 tym razem to samo kryterium bliskości, którego nadrzędny charakter został wyrażony w motywie 12 tego samego rozporządzenia, nakazuje przyjęcie zwykłego pobytu małżonków jako podstawy jurysdykcji sądu. Pragnę przy tym zauważyć, co też nie jest bez znaczenia, że kryterium zwykłego pobytu jest pierwszym na liście zawartej w art. 3 tego rozporządzenia.

60. Oczywiste jest, że kryterium zwykłego pobytu małżonków wskazuje miejsce, w którym mieszkała rodzina, a więc miejsce zamieszkania dzieci przed separacją.

61. W ten sposób kryterium bliskości zostaje spełnione. Ponadto, o ile istniała wątpliwość co do zgodności rozporządzeń nr 2201/2003 i nr 4/2009 w tej konkretnej kwestii, o tyle charakter przepisu szczególnego lex specialis, który przyświeca rozporządzeniu nr 4/2009, wystarczy do rozstrzygnięcia tej wątpliwości na jego korzyść przy dokonywaniu zaproponowanej przeze mnie wykładni.

62. Reasumując, wydaje mi się zatem możliwe opisanie sytuacji wynikającej z rozwodu lub separacji prawnej pary posiadającej dzieci w taki sposób, że wstępne ustalenie alimentów i podział obowiązków związanych z utrzymaniem małoletnich dzieci pomiędzy rodziców powinny zostać podniesione – chociażby poprzez podobieństwo do kwestii związanych z władzą rodzicielską – w ramach postępowania zmierzającego do orzeczenia rozwodu lub separacji.

63. Ze względu na nadrzędny charakter uwzględnienia dobra dziecka jurysdykcja sądu rozpoznającego te kwestie powinna opierać się na kryterium bliskości z wyłączeniem wszelkich innych kryteriów.

64. W sporze w postępowaniu głównym dobro dziecka nakazuje zatem odmówienie jurysdykcji sądom włoskim na korzyść sądów państwa członkowskiego, na którego terytorium dzieci mają zwykły pobyt, mianowicie sądów angielskich, te ostatnie posiadają bowiem jurysdykcję do prowadzenia postępowania dotyczącego odpowiedzialności rodzicielskiej na mocy art. 8 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003.

65. Wynika z tego oczywiście, że w sytuacji takiej jak w postępowaniu głównym swoboda wyboru przez strony sądu posiadającego jurysdykcję jest ograniczona. Nie wydaje się to szokujące ani sprzeczne z podstawowymi zasadami w tej dziedzinie, ponieważ strony te są w rzeczywistości rodzicami i ograniczenie tej możliwości wyboru jest im narzucane w imię dobra ich dzieci (dziecka).

IV – **Wnioski**

66. Na podstawie powyższych rozważań proponuję, aby Trybunał udzielił następującej odpowiedzi na pytanie przedstawione przez włoski Corte suprema di cassazione:

1) Artykuł 3 rozporządzenia Rady (WE) nr 4/2009 z dnia 18 grudnia 2008 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń oraz współpracy w zakresie zobowiązań alimentacyjnych należy interpretować w taki sposób, że jeżeli toczy się postępowanie główne w sprawie o separację małżonków, i w ramach tego postępowania w sprawie o separację zostaje podniesione żądanie dotyczące zobowiązań alimentacyjnych względem małoletnich dzieci, sąd, przed którym toczy się to postępowanie, posiada jurysdykcję do rozpoznania tego żądania dotyczącego zobowiązań alimentacyjnych.

2) Uwzględnienie dobra dziecka nakazuje w tym przypadku ustalenie właściwości miejscowej na podstawie kryterium bliskości.